

Wereldoriëntatie – Voor een kind is de wereld niet in vakken gescheiden

1 januari 1973

Auteur: [Martin Bartling](#)

Volume: [04](#)

Nummer: [3](#)

Pagina's: 32-41

Documenten

- [moer_jrg04_026.pdf](#)

wereldoriëntatie voor een kind is de wereld niet in vakken gescheiden
martin bartling inleiding dit artikel bevat een verslag van enkele activiteiten op een basisschool in amsterdam openbaar 12 klassen ambulant hoofd we willen hier laten zien 1 op welke gronden we bezig zijn met wereldoriëntatie 2 welke factoren in de school een rol spelen 3 welke factoren van buiten de school invloed hebben 4 een voorbeeld van de manier van werken van kinderen 5 een voorbeeld van de manier van werken van de leerkrachten bij punt 4 dient uitdrukkelijk gezegd dat het een voorbeeld is dat uit te breiden is met vele andere een aantal zaken die onder wereldoriëntatie vallen wordt niet genoemd het werken met de klas aan werktukken de verstandhouding in de klas het oplossen van conflicten enz dit geldt ook voor punt 5 een voorbeeld van de manier van werken van het leerkrachtenteam er was op dat moment behoefte aan een lijn een opbouw door de hele school van een bepaald onderwerp tevens wil het een illustratie zijn van de opvatting dat taalvaardigheden in dit geval bezien moeten worden in het licht van andere doelstellingen voor het onderwijs op basisscholen als laatste doel van dit artikel willen we dan nog noemen dat we willen vertellen onderwijsvernieuwing komt niet altijd op gang door planning van bovenaf 1 vakkenintegratie levert niet altijd wereldoriëntatie op bij het basisonderwijs wordt al enkele jaren geschreven en gesproken over wereldoriëntatie daarmee werd dan meestal de integratie van de zaakvakken aardrijkskunde geschiedenis biologie enz bedoeld vaak veranderde er weinig onderwerpen werden centraal gesteld en bekeken uit de verschillende disciplines soms werden andere werkvormen gebruikt maar inhoudelijk bleef alles ongeveer bij het oude de onderwijsuitgeverijen sloten snel bij deze ontwikkelingen aan en brachten een ontmoedigende overvloed aan materialen op de markt daaronder was een flink aantal methoden wereldoriëntatie die veelal dezelfde leerstof als vroeger inhielden er was alleen hier en daar wat weggelaten of de stof was anders ingedeeld de vraag of een methode wel wenselijk was was niet gesteld

veel kostbaarder waren nog de kaartsystemen vrij willekeurig gekozen leerstof werd op kaarten gezet en de scholen moesten dit moderne dokumentatiesysteem dan maar kopen natuurlijk met de bijpassende kaartencassettes. Ook bij ons op school bestond bij een aantal leerkrachten duidelijk onvrede met het vakkengeplan. In het onderwijs het was er op gericht traditioneel bepaalde kennis over te dragen en te toetsen. Eerst zo dat je er ook nog wat aan had voor het voortgezet onderwijs ook naar onze mening werden de kinderen door die leerstof van de werkelijkheid vervreemd toen we vanuit de school besloten aan veranderingen te gaan werken hebben de bovengenoemde ontwikkelingen een rol gespeeld we zouden het iets anders proberen te doen daarbij zijn de zaakvakken centraal gesteld al kwamen we spoedig tot de konklusie dat geen enkel vak buiten beschouwing gelaten kon worden rekenen taal creatieve vakken om het geheel overzichtelijk te houden hebben we gekozen voor de invalshoek van de zaakvakken en de rol van de moedertaal daarbij. Zeker kinderen van de basisschool ervaren de wereld niet als gescheiden in verschillende vakgebieden voorlopig uitgangspunt was voor ons dan ook de integratie van de zaakvakken maar dan niet op de manier als in 1972 geschetst dan zouden namelijk de oude doelstellingen voor aardrijkskunde enz onveranderd blijven bestaan als eveneens voorlopige doelstelling werd geformuleerd de kinderen moeten hun eigen wereld kunnen benoemen en zin geven het onderwijs dient dus uit te gaan van die wereld om achtergrond te geven aan die opvatting hebben we ons georiënteerd in en ons door een aantal mensen laten voorlichten over de onderwijsliteratuur in dit artikel willen we proberen te komen tot een korte samenvatting waarvoor we veel gebruik maken van een artikel van Overjoke Schraevesande in meermoeder 3 verslag van het symposium 1972 het centrale begrip bij ons werken werd bewustwording Overjoke Schraevesande vraagt zich in het genoemde artikel af hoe leraren en leerlingen zich bewust kunnen worden van hun situatie leraren moeten zich bewust worden van hun positie en van hun leerlingen tegenover de maatschappij onvrede met de huidige situatie betekent ook dat men de mogelijkheden moet aangeven daar wat aan te doen die mogelijkheden tot verandering liggen in een kritisch bewustzijn dat is een analyse van de situatie waarin men zich bevindt van hetgeen men wil bereiken en in hoeverre men dat kan bereiken binnen de grenzen die er zijn bijv de classesituatie uit de methode die genoemd wordt dialoog problematisering het utopisch denken halen we hier enkele opmerkingen de dialoog is alleen mogelijk bij gedeelde werkelijkheidsevaluering van kinderen en leerkracht dit is de reden dat het onderwijs moet aansluiten bij de werkelijkheid van de kinderen die werkelijkheid kan geproblematiseerd worden vragen stellen informatie verwerken en verwerken wat is van die werkelijkheid acceptabel? Internegering om aan dit plan te kunnen werken moest binnen het leerkrachtenteam aan een aantal voorwaarden worden voldaan en moesten er afspraken gemaakt worden een gelukkige en bijzonder belangrijke omstandigheid is dat er op school weinig verloop van personeel is het grootste deel van het personeel werkt al minstens vijf jaar samen. Eerst werd een schema in elkaar gezet voor de personeelsvergaderingen van 1973 het eerste halfjaar daarin werd teruggesproken op het jaar daarvoor een aantal leerkrachten had dat jaar wat geëxperimenteerd met de nieuwe werkwijzen had bv geen methoden

voor de zaakvakken meer gebruikt aan het eind van die periode hadden we de principebeslissing genomen te starten met wereldoriëntatie de planning voor de vergaderingen had dan ook als doel aangeven van de mogelijkheden om door de hele school te beginnen te komen tot een opbouw van de wo door de school een groot deel van de vergaderingen was daarom gewijd aan zaken uit de praktijk een van de afspraken was dat we alles wat we in de klas deden op lijsten zouden bijhouden na enkele weken waren er dus lijsten per klas waarop vermeld was onderwerpen aanleiding motivatie probleemstelling centrale thema's inventarisatie van het materiaal welk materiaal is verder verzameld en hoe activiteiten van de kinderen evaluatie en mogelijkheden om verder te gaan deze lijsten werden in de vergaderingen besproken ervaringen werden uitgewisseld en oplossingen voor moeilijkheden gezocht uit die lijsten haalden we ook de onderwerpen die geschikt waren om er lijn in aan te brengen voor de hele school b.v. de functie van het documentatiecentrum het maken van verslagen door kinderen het andere deel van de vergaderingen was gewijd aan principiële onderwerpen welke doelstellingen hadden we voor de wo kwamen die in de praktijk tot hun recht enz na een half jaar kwamen daar nog extra vergaderingen bij zie hfdst 3 2 2 een andere werkwijze met kinderen had duidelijke consequenties voor de werkwijze van het leerkrachteam wij moesten ons bezinnen op ons werken in een groep ook al omdat er naar buiten de school een min of meer gemeenschappelijke visie verdedigd moest worden bij het buiten de school denken we niet aan de ouders die regelmatig zijn ingelicht en de kans hebben gekregen hun invloed uit te oefenen dit is gebeurd door middel van ouderavonden voor de hele school lezingen discussiebijeenkomsten en wat verder normaal is op deze avonden klasgewijze ouderavonden per klas worden de ouders enkele malen per jaar op school uitgenodigd soms naar aanleiding van wat er in een klas gebeurt openbare ouderkommissievergaderingen persoonlijke gesprekken op contactavonden bezoeken van de ouders in de klas tijdens de lessen wat erg weinig gebeurd is het geschetste beeld lijkt misschien mooi maar is dan geflatteerd naar ons idee hebben de ouders als groep nog lang niet voldoende informatie en gelegenheid om te reageren gehad er wordt nog wel het een en ander aan gedaan o.a. voorbereiding van publicaties in de ouderkrant en gesprekken van de leerkrachten met de ouderkommissie die wel steeds behoorlijk geïnformeerd is geweest de keuze voor een andere werkwijze heeft dus gevolgen gehad voor de leerkrachten buiten de eigenlijke lessituatie genoemd zijn al de gerichte vergaderingen en het contact met de ouders maar er was meer het kursoverschouwingsonderwijs als uitgangspunt hadden we verworpen uitgaan van de situatie van het kind betekende voor ons dat we geen behoefte meer hadden aan de zaakvakken methode als leidraad voor de lessen naast het materiaal dat kinderen met en voor elkaar zouden maken moesten wij het 34 ook voor ze gaan vervaardigen en proberen te verkrijgen de stencilmachine en de vloeistofduplicator zijn veel gebruikte instrumenten op school de keuze voor wo leverde nog meer extra activiteiten op geen aardrijkskunde geschiedenis enz als aparte vakken betekende b.v. ook dat de oude rapporten voor kinderen en ouders betrekkelijk waardeloos werden zodat we ons bezig moesten gaan houden met een nieuwe vorm van rapportage en dan waren er natuurlijk de veranderingen in de klas een andere houding

tegenover de kinderen en wat je met het onderwijs aan die kinderen wil kweek je niet zo snel aan 2 3 het is duidelijk dat we binnen de korte tijd die we nu bezig zijn ongeveer anderhalf jaar nog lang niet alles gerealiseerd hebben we hebben veel tijd aan w o besteed wat betekende dat allerlei andere problemen zijn blijven liggen of onvoldoende aandacht kregen ook het tempo waarin de veranderingen zich voltrokken levert problemen op te hoog of te laag dan zijn er nog een flink aantal kleinere problemen hoe krijgen we alles wat we doen behoorlijk op schrift hoe krijgen we allerlei materialen ook van kinderen in het documentatiecentrum enz het lijkt eenvoudig maar je moet net mogelijkheden en tijd hebben allemaal problemen die irritaties opwekken buiten de andere factoren waar je rekening mee moet houden 3 invloeden van buiten de school uiteraard zijn we bij ons bescheiden plannetje belangstellend gevolgd door de inspectie en het bureau onderwijskundige begeleiding b o b in amsterdam de toenmalige rijksinspecteur heeft ons toestemming gegeven te beginnen nadat er verschillende besprekingen waren geweest waarin de kernvragen steeds waren a heeft de school een redelijke theoretisch gefundeerde mening nou dat kon er mee door b wel of geen afschaffing van het cursorisch onderwijs en daarmee de methode als uitgangspunt een eensluidende mening over dit punt is nooit geformuleerd c heeft de school voldoende wetenschappelijke begeleiding natuurlijk een vraag d is het wel haalbaar gezien de extra druk die op het leerkrachtenteam zal worden gelegd ook een zeer reeel punt hoe dan ook we mochten de zaakvakken op het lesrooster veranderen door w o als we daarvoor een behoorlijk werkplan konden overleggen hetgeen geschiedde na enige maanden volgens plan werken kwamen we in contact met het b o b de functionarissen van dat bureau voor wereldoriëntatie zag wel wat in de opzet bij ons en ook voor ons leek een band met het b o b niet onaardig gezien de vragen c en d het b o b werd dus precies geïnformeerd en na enig onderhandelen over uitgangspunten werd besloten tot begeleiding van de school spoedig volgde een vergadering waarin een werkgroep werd ingesteld met het schoolteam het b o b en de gemeente en rijksinspectie als leden en we kregen weer toestemming om verder te gaan daarna volgden er wat misverstanden de nieuwe plaatsvervangende rijksinspecteur keurde b v het lesrooster af omdat er w o op stond en geen gescheiden zaakvakken en waren er omstandigheden die de werkgroep bedreigden die omstandigheden zijn er trouwens nu nog de belangrijkste daarvan is 35 de positie van het b o b dat mettertijd hoort op te gaan in het advies en begeleidingscentrum a b c in amsterdam hoe dat moet gaan en wat de opvattingen van het a b c zijn is nog lang niet duidelijk de toekomst is dus onzeker voorlopig luidt de taakomschrijving van de werkgroep echter het vervaardigen van een uitgewerkt plan voor de derde klas het kritisch en stimulerend volgen van de andere klassen 3 1 deze hele zaak is uiteraard niet zinloos geweest maar heeft toch wel erg veel tijd gekost daarbij stonden de verschillende belangen steeds centraal de school wilde w o invoeren maar wilde tevens proberen daarvoor andere doelstellingen en inhouden te vinden dat zal een langdurig proces worden waarbij begeleiding gewenst is de begeleidingsdienst stelt de overdraagbaarheid naar andere scholen als voorwaarde wat de positie van de school zou kunnen verzwakken het mooiste zou immers een uitgewerkt leerplan zijn dat direct op andere scholen

kan worden toegepast ook de inspectie houdt allerlei formele voorschriften in het oog ook de positie tegenover andere scholen faciliteert aan een school verlenen schept precedents dat is natuurlijk erg begrijpelijk maar werkt wel flink remmend 4 een werkstuk van vier kinderen kindertehuisen in dit verslag is om verschillende redenen een beschrijving van een werkstuk van vier kinderen opgenomen als illustratie van een aantal uitgangspunten als illustratie dat een aantal uitgangspunten niet tot hun recht komen in alle bezigheden zie ook de opmerking in de inleiding een voorbeeld is altijd leuk 4 1 in de klas zijn de kinderen en de leerkracht op twee manieren bezig met werkstukken met de gehele klas en alleen of meestal in kleine groepen de onderwerpen voor deze tweede soort worden door de kinderen zelf gekozen de keuze is dus afhankelijk van de interesse van een kind of groep kinderen mogelijke onderwerpen kunnen ook komen uit klas- en groeps-gesprekken in dit geval had een kind een korte tijd in een kindertehuis doorgebracht en koos daarom dit onderwerp drie kinderen sloten zich daarbij aan omdat ze dit onderwerp leuk vonden dat is niet altijd het geval de keuze van kinderen is ook wel afhankelijk van argumenten als Mieke is mijn vriendinnetje toch voordat ze aan het werk gingen hebben ze een voorlopig werkplan opgesteld vooraf kwam de vraag wat weten we in dit geval was het antwoord alleen het een en ander uit de persoonlijke ervaringen van een van de meisjes daarna kwamen de vragen wat willen we te weten komen hoe komen kinderen in tehuizen hoe leven ze daar enz hoe komen we aan de informatie wat doen we met die informatie op de tweede vraag was een direct antwoord mogelijk we gaan kijken in het documentatiecentrum op school dat leverde echter niets op het documentatiecentrum is 36 aardig voorzien vergeleken bij andere basisscholen in Amsterdam geloof ik maar is voor deze nieuwe manier van werken nog niet voldoende toegerust er moesten dus andere manieren van informatieverwerving gezocht worden een van de oplossingen ligt vaak in de telefoongids voor het telefoondistrict Amsterdam zoeken onder kinderbescherming kinderrecht kindertehuizen en nog enkele andere trefwoorden leverde adressen en telefoonnummers op het nut van alfabetiseren blijkt in deze gevallen veel duidelijker voor de kinderen dan tijdens het maken van de lesjes in de taalmethode met deze gegevens gingen ze verder allereerst werden een aantal kindertehuizen opgebeld de reacties waren zeer uiteenlopend ons tehuis is alleen voor gehandicapte kinderen daar hebben juffie niks aan voor je werkstuk we hebben geen tijd kleine kinderen moeten de telefoon niet voor spelletjes gebruiken maar toch ook een uitnodiging om te komen overigens de reacties betekenden evenzoveel nuttige ervaringen het voeren van telefoongesprekken is evenals het alfabetiseren een van de vaardigheden die in de klas besproken zijn niet als vaardigheden sec maar steeds naar aanleiding van onderwerpen waar de kinderen mee bezig zijn ze wisten dus dat ze bv eerst informatie moesten verstrekken voordat ze die konden vragen voor ze in het kindertehuis op bezoek gingen hebben ze een lijstje met gerichte vragen opgesteld van het bezoek hebben ze een verslag gemaakt waaruit enkele gedeelten hier volgen de kinderen van het kindertehuis Westland hebben ouders of een ouder ze komen daar doordat de moeder gestorven is en de vader kan niet op de kinderen passen of de moeder ligt in het ziekenhuis en de vader kan niet voor ze zorgen het kan ook voorkomen

dat het gezin geen huis heeft de kinderen blijven dan net zo lang in het kindertehuis tot de ouders een woning hebben gevonden het gebeurt ook vaak dat de ouders gaan scheiden en dat de kinderen terug naar huis gaan als de ouders echt gescheiden zijn als de kinderen nooit meer naar huis kunnen gaan ze naar een pleeggezin de kinderen mogen zelf mee kiezen naar welk pleeggezin ze willen het is wel eens voorgekomen dat een jongetje de pleegouders die hij zou krijgen hele maal niet aardig vond toen hebben ze een ander pleeggezin voor hem uitgezocht er zijn daar veel dieren een hond kippen een kat vogels en vissen de kleintjes gaan om 7 uur naar bed en hoe ouder de kinderen worden hoe later ze naar bed gaan elk groepje kinderen heeft een eigen t v en platenspeler als je jarig bent krijg je s morgens een beschuit met muisjes op bed degene die jarig is krijgt van het kindertehuis een kado met sinterklaas krijgt iedereen een pakje en met kerstmis is er een hele grote kerstboom naar de maatstaven die in deze klas worden aangelegd is dit een uitstekend verslag zie hfdst 5 en er behoort direkt vermeld te worden dat lang niet alle kinderen dergelijke verslagen maken ter vergelijking het begin van het verslag van een ander kind uit dat groepje overigens ook goed de kinderen van dit kindertehuis hebben meestal een vader en geen moeder of vader en moeder of geen vader het is ook voorgekomen dat ze geen woning hebben 37 als de kinderen niet naar huis kunnen krijgen ze pleegouders als ze die ouders niet leuk vinden krijgen ze andere ouders na hun bezoek hebben de vier meisjes eerst mondeling verslag uitgebracht aan de klas vooral als de kinderen die vaardigheid nog niet veel hebben geoefend is dit verslag kort maar door de vragen van de andere kinderen wordt er meestal toch wel veel informatie overgebracht later worden de verslagen langer daarna is het schriftelijk verslag aan de klas voorgelegd en bekeken op de volgende punten is de informatie te begrijpen daarom worden er zonnodig storende taalfouten uitgehaald is het verslag volledig vergelijking met het mondeling verslag is het verslag goed opgebouwd informatie die bij elkaar hoort moet ook bij elkaar staan enz door het bezoek aan het kindertehuis kregen de kinderen voldoende aanknopingspunten om verder te gaan het gevolg was dat ze verschillende brieven gingen schrijven weer een taalvaardigheid die geoefend wordt n a v wat er in een groep gebeurt bezoeken afleggen interviews afnemen e d van alle activiteiten werden verslagen gemaakt een voorbeeld van een lijstje met vragen voor een funktionaris van de raad voor de kinderbescherming als voorbereiding op een interview hoe worden kinderen behandeld komen er ook buitenlandse kinderen hoe worden de kinderen opgespoort uit welke stad komen de meeste kinderen vindt u het werk interessant meld er wel eens iemand die zelf een kind mishandelt heeft hoe komt u erop dat u dit beroep gekozen heeft wat voor een opleiding moet je hiervoor hebben is er wel eens een kind doodgegaan hebben mensen wel eens spijt wat ze hun kind aangedaan hebben wat doet u dan enz vind u het goed dat wij een werkstuk over kindertehuizen maken of vind u dat we er ons beter niet mee kunnen bemoeien dit leverde een verslag op waarvan hier een gedeelte heel soms komt er iemand bij de raad van de kinderbescherming omdat hij of zij het kind mishandelt heeft er zijn dokters in het land die je kunt opbellen die kunnen dan zeggen welke kinderen mishandeld worden die heten vertrouwens artsen die gaat dan meestal met de ouders van het kind praten voor groepsleider in een kin-

derhuis moet je het diploma middelbare beroepsopleiding inrichtingswerk hebben voor je er aan begint moet je ook op de mavo hebben gezeten er is ook wel eens een kind doodgegaan wegens mishandeling samenvattend dit verhaal van een nog niet voltooid werkstuk laat zien dat informatieverwerving in dit geval niet gaat volgens de methoden die door de onderwijsuitgeverijen op de markt worden gebracht om die informatie te kunnen verwerven verwerken en verstrekken 38 zijn vele vaardigheden nodig het gebruik van een dokumentatiecentrum b ri even schrijven inte rviews afnemen telefoneren het maken van monde li nge en schri ftelijke verslagen het houden van klasse en groeps gesprekken deze vaardigheden worden niet geoefend om de vaardigheden maar altijd zinvol verbonden met onderwerpen die in de klas aan de orde komen het overgebleven punt uit het werkplan van de kinderen wat doen we met de informa tie een mogelijkheid is al genoemd en die geldt voor alle werkstukken kennis mag niet gemonopo li seerd worden en moet dus zoveel mogelijk doorgegeven worden aan an dere kinderen verder hangt van het onderwerp af wat de kinderen er mee doen in dit geval gaat het om informatieverwerving en verwerking waa rn a de kinderen moeten proberen een mening te formuleren over deze zaak wat ze dan verder gaan doen is nog niet zeker ze zijn nog bezig met dit onderwerp in andere gevallen b v het klassikale werkstuk over de problemen in ierland hield het op bij meningsvorming een direkte aktie was niet zoze er mogelijk dat geldt voor meerdere onderwerpen die kindere n beha ndelen maar er is ook een groep bezig met een verkeersprobleem in de buurt ze worden begeleid door een van de ouders en hebben via hem kontakt met een aktiegroep in de buurt in dat geval werken kinderen direkter aan oplossingen van problemen 5 het maken van verslage n ook aan het begin van dit hoofdstukje verwijzen we naar de inleiding de bedoeling van dit deel is te laten zien dat we vanuit de praktijk behoefte hebben aan een stukje theorie dit is de oplossing die we gevonden hebben en dat is dan ook de enige pretentie geen wetenschappelijk gefundeerd verslag maar aanzetten tot een oplossing die wij nodig denken te hebben 5 1 een van de sub doelen van w o op de basisschool is het kind leren op grond van informatie een verslag te maken dat aan een aantal eisen voldoet a het verslag moet passen binnen het kader van de werksituatie in de klas het verdient aanbeve li ng de leerlingen een beknopt werkplan te laten maken waa ri n de doelen tot uiting komen dit plan kan met de leerkracht of de groep besproken worden b het verslag moet zinnige antwoorden bevatten op vragen die in het werkplan zijn opgenomen c het verslag moet logisch van opbouw zijn de hoofdzaken kunnen in afzonderlijke hoofdstukjes worden ondergebracht d kinderen moeten hun verslag kunnen plaatsen in tijd en ruimte bovendien moeten ze een aantal begrippen kunnen samenvatten e il lustraties kunnen gebruikt worden ter ondersteuning van het geschreven woord f het kind moet een verslag zoveel mogelijk in eigen bewoordingen opstellen dit kan alleen als de gebru ikte informatie begrepen is en als de zaken die behandeld worden aanknopingspunten opleveren die aansluiten bij de erva ri ng van het kind g tot slot kunnen kinderen aan een zakelijk betoog waardeoordelen toevoegen elk oordeel moet verdedigd kunnen worden op grond van argumenten 39 5 2 vanaf het eerste leerjaar zullen werkwij zen moeten worden toegepas t die een voor bereiding zijn op de uiteindelijke vaardigheid deze voorbereidende activiteiten

zoals kring en groepsgesprekken het houden en maken van boekbesprekingen en het dramatiseren van een verhaal dienen ook andere doelen met name het verbeteren van het mondelinge taalgebruik en het stimuleren van de fantasie er volgt nu een inventarisatie van mogelijkheden om tot het maken van verslagen te komen tevens komen de voorbereidende werkzaamheden ter sprake het grootste deel van de mogelijkheden heeft echter betrekking op de hogere leerjaren met nadruk moet nogmaals gezegd worden dat de trainingsactiviteiten nooit als doel op zichzelf moeten worden beschouwd een opsomming van mogelijkheden wekt misschien deze indruk maar het grotere verband waarbinnen deze activiteiten plaats vinden moet een garantie zijn voor een motiverende en veelzijdige werksfeer 5 3 het werken met informatieve teksten op stencil gemaakt door de leerkracht uit studieboeken tijdschriften en naslagwerken uit kranten brieven van aangeschreven instanties en personen door individuele of groepen leerlingen gemaakte teksten voor het eigen of lager leerjaar teksten uit een methode voor een van de zaakvakken taal of lezen doel van het werken met een tekst is het leren de hoofdzaken uit een tekst puntsgewijs op te schrijven en naar aanleiding van deze punten zelf een samenhangende tekst te maken voorwaarden daarvoor zijn dat de leerlingen de originele tekst begrepen hebben woordenboeken encyclopedieën leerkracht en medeleerling als informatiebron zijn hierbij van groot belang en dat ze leren hoofdzaken van bijzaken te onderscheiden de training voor dit laatste kan aanvankelijk het best geschieden in kring en groepsgeprekken via deze werkvorm kunnen kinderen eerst oekomen kernwoorden uit een tekst op te schrijven daarbij geholpen door de leerkracht die richtlijnen kan geven als over wie of wat gaat het waar gebeurt het wanneer hoe waarom personen zaken tijd plaats wijze waarop enz aan de hand van de kernwoorden kunnen korte zinnen gemaakt worden uitgebreid en aangevuld 5 4 bij het werken met meer dan een tekst gaat het om informatie over een onderwerp uit verschillende bronnen de kinderen moeten dan al in staat zijn een tekst samen te vatten uit elke tekst moeten alleen die gegevens gehaald worden die betrekking hebben op het onderwerp naast de vrij formele cognitieve training speelt vooral het vormen van waardeoordelen een belangrijke rol de vormende waarde ligt niet zozeer besloten in het begrijpend lezen maar juist in het kritisch lezen een werkmodel voor de leerlingen zou er ongeveer als volgt kunnen uitzien a via kernwoorden uit de verschillende teksten de feiten verzamelen en deze met elkaar vergelijken korte zinnen maken en de volgorde bepalen een logisch opgebouwde tekst samenstellen b de in de teksten signaleerde meningen naast elkaar zetten en proberen erachter te komen op grond van welke argumenten die geformuleerd zijn c op grond van het beschikbare feitenmateriaal zo mogelijk zelf een geargumenteerde mening vormen vooral in verband met de punten b en c zullen groeps- en kringgesprekken noodzakelijk zijn de eigen mening zal getoetst moeten worden aan die van de andere kinderen een bij uitstek geschikt medium om feiten en meningen van elkaar te leren onderscheiden is de krant in het vijfde en zesde leerjaar kan regelmatig met kranten gewerkt worden mits de beperking door het taalgebruik gezien wordt 5 5 het werken met verhalende teksten kan een goede ondersteuning betekenen er zal hier niet verder op ingegaan worden ondanks het belang voor de hier gevolgde werk-

wij ze 5 6 inleiding door een persoon of personen monde li nge overgebrachte informatie blijft in de school een belangrijke rol spelen er zijn verschillende uitgangssituaties mogelijk met verschillende reacties a een beg ri p is de leerlingen niet duidelijk de leerkracht kan trachten dit begrip duidelijk te maken door instructie te geven evt met gebruikmaking van aanschou wingsmateriaal lesmateriaal voor de kinderen al of niet met vragen en opdrachten tijdens de instructie kunnen de leer li ngen aantekeningen maken waa rn a de samen vatting gemaakt kan worden b v via het systeem kernwoorden korte zinnen samenvatting b de verzamelde informatie schiet tekort men vindt een deskundige of een aange schreven instantie biedt aan een informant te sturen of de kinderen gaan naar een informant toe deze vertelt w a t hij kwijt wil de kinderen maken daar aan te ke ningen van de informant kan ook een inleiding houden waa rn a een kri nggesprek volgt de kin deren kunnen zich ook op de komst van de informant hebben voorbe reid door individueel of groepsgewijze vragen te formuleren er ontstaat een diskus sie omdat de kinderen wanneer ze zelf bij de discussie betrokken zijn moeilijk aantekeningen kunnen maken kan het gesprek op een geluidsband worden opgeno men en in een later stadium worden afgedraaid c een of meer leer li ngen brengen voor de klas een informatief verslag uit b v omdat een groep de taak op zich genomen heeft een deelprobleem uit te werken de voordracht past dan in het kader van de werkzaamheden in de klas activiteiten die daarop kunnen volgen de klas stelt vragen over niet begrepen zaken er ontstaat een k ri nggesprek over feiten en meningen in het betoog in gezamenlijk overleg wordt bepaald welke kennis voor allen van belang is er wordt een samenvatting gemaakt door de inleider s of een daa rt oe aangewezen groep 41